

Anbefalingsrapport

Bærekraftig byutvikling
- fra mulighetsstudier til handling

Havmannaksen: Fra mulighetsstudier til handling

Bakgrunn

Januar 2023 ble det av 17 innkomne søknader valgt ut to arkitektbyråer som skulle levere hvert sitt mulighetsstudie for havmannaksen og dens tverraker. Se vedlegg.

SLA og WHITE sine løsninger og anbefalinger hadde mye til felles. I denne rapporten har juryen dratt fram de tiltakene de mener er viktigst, og anbefalinger til hvordan kommuneadministrasjonen og kommunestyrepolitikere bør ta disse mulighetsstudiene videre.

Juryen har bestått av:

Trine Johanne Jamtli, Rana kommune
Guro Rørlien Hjerpbakk, Rana kommune
Ingvild Skogvold, Ranaregion Næringsforening
Hanne Marit Mikaelson, Statsskog
Iselin Breirem, Rana Utvikling
Heidi Ramsvik, Nordland fylkeskommune

Utfordringsbilder i Havmannaksen

Begge arkitektbyråene belyste flere problemstillinger som byen preges av:

- Sentrum preges av grå og harde flater, og lukkede fasader
- Det er få aktive og innbydende byrom
- Det er for lite bynatur
- Det mangler en helhetlig plan for belysning av offentlige rom
- Sentrum oppleves fragmentert, med en utydelig sentrumsstruktur
- Byen er planlagt for bilisme og oppleves lite menneskevennlig
- Det er flere tomme lokaler
- Det er dårlig vedlikehold på fasader

Juryen stiller seg bak arkitektbyråenes beskrivelse av utfordringsbildet.

Tiltakene som presenteres fra White og SLA varierer i kostnadsbilde og omfang. Rapporten deler derfor tiltak opp i tre kategorier, med prioritert rekkefølge:

Umiddelbare
tiltak

Lavhengende
frukter

Fremtidige
tiltak

Umiddelbare tiltak

1. Snarveiprosjektet

Kommunen har igangsatt et snarveiprosjekt, som er et samarbeid mellom Rana kommune og Polarsirkelen friluftsråd. Så langt har 20 snarveier blitt skiltet, og disse ligger i hovedsak i nærheten av skoler og barnehager. Det er planlagt å skilte mellom 70 og 80 nye snarveier i 2024. Snarveiprojektet har blitt godt mottatt av publikum. Formålet med prosjektet er å gjøre det enklere for innbyggerne å velge bort bilen og heller sykle eller gå. Det gjør også at det oppstår nye nærturmogigheter, bidrar til bedre folkehelse og gjør at flere friområder blir tilgjengelig for befolkningen. Det blir lettere for barn og unge å gå til skolen.

Anbefaling: Prosjektet må ses opp mot mobiliteten i sentrum for øvrig, slik at en kan koble snarveiene opp mot øvrig mobilitet.

2. Samarbeidsforum

For å samarbeide om tiltakene som presenteres i denne rapport, samt andre tiltak som er med å løfte byliv og attraktiviteten i sentrum, bør det settes sammen et forum for offentlig / privat samarbeid. I Sortland kommune har de opprettet et byforum, dette kan være til stor inspirasjon for Mo i Rana. Denne foreningen bør også knytte seg til det etablerte forumet for offentlig/ Privat samarbeid; Norsk sentrumsutvikling. Et slikt forum bør bestå av aktører med interesse/virksomhet i sentrum, gårdeiere, samt bydrift og byplan fra Rana kommune. Et slikt forum ville kunne ta for seg flere lavhengende frukter, samt løfte samarbeid og eierskap i sentrumsutviklingen.

Anbefaling: Rana kommune og Ranaregionen Næringsforening vurderer innmelding i Norsk Sentrumsutvikling og samarbeider om opprettelsen av et byforum.

Lavhengende frukter

1. Midlertidige byrom

Arkitektbyåene rådet juryen å starte med små tiltak og skape midlertidige byrom der mulighetsrommene er størst, også før den nye kommunedelplanen for byutvikling er vedtatt. Eksempelvis ved å stenge av gater eller parkeringsplasser i et bestemt tidsrom, slik vil en få sjekket publikums respons ved omgjøring av byrom til steder som tilrettelegger for lek, opphold og aktivitet.

Midlertidige byrom kan innebære enkle grep som å møblere byrom med sittegrupper, beplantning, lekeapparater og kunst. Bygulv kan også transformeres med gressmatter eller maling. Rana kommune har midler til å kjøpe inn beplantning og møbler til å teste midlertidige byrom, disse midlene, i kombinasjon med midler fra virkemiddelapparatet og andre finansieringskilder, bør brukes til byrommene nedenfor.

Juryen har vurdert hvilke midlertidige byrommene som bør testes ut først:

Rådhusorget

Et midlertidig byrom her, vil både svare ut et av de mest omtalte byrommene i mulighetsstudiene, men også et av de områdene som skilte seg mest ut negativt i spørreundersøkelsen «ke du tenk» som ble utført i forbindelse med prosjektet «Bærekraftig byutvikling». Fra undersøkelsen kom det blant annet frem at innbyggerne ønsker mer liv i sentrum og flere parker og møteplasser.

Å møblere dette rommet og beplante det med helårsgrønne planter vil skape et nytt byrom og gi farger i det området som kom dårligst ut og ble beskrevet som «grått og trist» i nevnte undersøkelse.

Anbefaling: For å skape byrommet i et bærekraftig perspektiv bør en undersøke om det er mulig å finne trær som kan flyttes på, i stedet for å kjøpe nye. Hvis/når det foreligger penger for å gjøre et mer permanent tiltak bør dette etterstrebes.

Torg mellom Milano og Burgasm

Byrommet mellom Milano og Burgasm er allerede regulert til torg, og har blitt møblert. For å løfte torget ytterligere bør det lyssettes og beplantes slik at Burgasm og Milano får utnyttet arealene, og at byrommet fremstår som innbydende for opphold.

Anbefaling: Byrommet bør ytterligere møbleres og beplantes slik at den forsterkes som en viktig akse inn mot sentrumskjernen. Spesielt viktig blir å få inn grønne elementer slik at Jernbaneparken forlenges.

2. Belysning og møblering i kulturgata

Fra rådhusalleen ved Nordland teater og mot Torggata ved Ungdommens hus, ligger et uforløst potensial mot å løfte gatestrukturen og danne en kulturgate. Med flere spennende kulturaktører i gaten som; Nordland teater, Rana kulturskole, Rana samfunnshus og ungdommens hus bør gatebildet også gjenspeile dette.

Anbefaling: Det bør undersøkes om det kan anskaffes midler gjennom virkemiddelapparatet (f.eks. KORØ), samt spleiselag med aktørene som ligger i gateløpet.

I forlengelse av kulturgaten bør parkeringsplass ovenfor Nytorget stenges av og testes som et midlertidig byrom. Dette byrommet bør utformes i samråd med ungdommer slik at det oppleves som en forlengelse av ungdommens hus. Tiltak som bør vurderes er beplantning, møblering og fargelegging av bygulv.

3. Utadrettet virksomhet

Det finnes flere fasader i sentrum som oppleves som lukket og med innadrettet virksomhet.

Anbefaling: Rana kommune bør følge opp at vedtaket om at vinduer og store vindusflater ut mot gateplan ikke skal folieres. Rana kommune og næringsforeningen tar opp denne problemstillingen med næringsaktører gjennom byforum og andre relevante arenaer.

4. Plassering av foodtrucks

Plasseringen av foodtrucks oppleves i dag som vilkårlig. Dette til tross for at nye Jernbaneparken har strømstasjoner til boder og er regulert til å kunne møbleres med boder/ Foodtrucks.

Anbefaling: Kommuneadministrasjonen enes om hvor det er hensiktsmessig at food trucks står for at det bidrar til trivsel og liv i bybildet, i dialog med AMFI.

Fremtidige tiltak

Fase 1

1. Etablering av byrom på Rådhusstorget

Etter å ha testet et midlertidig byrom med enklere møblering, bør dette byrommet etableres på skikkelig vis. Juryen liker spesielt ideen om vannspeil, med sittegrupper og beplantning. Som et videre element i transformasjonen av dette byrommet bør det legges et nytt bygulv. Dette området blir i dag svært lite brukt, med unntak av 17.mai. Med ny scene i Jernbaneparken anser juryen det som åpenbart at Jernbaneparken blir det nye samlingsstedet på grunnlovsdagen.

2. Skøytebane på torg mellom Milano og Burgasm

For å skape flere attraktive og innbydende byrom, må vi også tenke helårs byrom. White foreslo i sin mulighetsstudie å anlegge en skøytebane på Nytorget. Dette anser juryen som kostbart, da dette innebærer å fjerne relativt ny møblering, samt at det ligger fjernvarme-anlegg i bakken her. En skøytebane på torget mellom Milano og Burgasm, som nylig har blitt stengt for biltrafikk, vil være et svært positivt tilskudd til sentrum.

3. Kulturgate

Kulturgaten bør videre løftes med flere tiltak som virkelig etablerer Rådhusalleen som en kulturgate:

Farger:

Ved å fjerne fliser på samfunnshuset og enten lage street art på betongen eller legge mosaikkfliser kan en løfte kulturgaten ytterligere. Samt bør gårdeierne oppfordres til å male fasadene på leilighetskompleksene og forretningene i dette gateløpet.

Fjerne parkeringsplasser

Flytting av parkeringsplassene i Rådhusalleen vil kunne gi en mer åpen og innbydende kulturgate.

Tilbygg

Inngangen til Nordland Teater oppleves som lite markert i gatestrukturen. Juryen anbefaler Nordland Teater å vurdere et tilbygg ut fra eksisterende inngang for å en markere hovedinngang tydeligere.

Fargerikt bygulv

Hvis stenging av parkeringsplass og fargelegging av bygulvet ovenfor Nytorget viser seg å være vellykket, kan det vurderes om fargelegging av bygulvet kan forlenges ut i flere akser – eksempelvis, kulturgaten.

Fase 2

1. Ny naturbasert lekeplass i Havmannaksen

Lekeplassen i Havmannaksen i dag fortjener en fornyelse. Lekeapparatene er slitt og i stor grad tilpasset småbarn. Juryen foreslår å lage ny naturbasert lekeplass som innbyr til lek i flere aldre, og som bruker beplantning til å fordøye vann. Dette vil være et grønt og visuelt løft for havmannaksen, som både vil virke som en forlengelse av Jernbaneparken, samt være en kjærkommen forskjønning for de utadrettede virksomhetene.

2. Blå-/ grønnring rundt sentrum

Både White og SLA anbefaler å skape flere blå/grønne områder i og rundt sentrum slik at vann fordøyes. En blågrønn ring rundt sentrum bør innarbeides i ny kommunedelplan for byutvikling, samtidig som en ivaretar eksisterende vegetasjon.

3. Bakgårdsprogram

Mo i Rana har mange fine bakgårder som har et stort potensiale for å bli mer aktive byrom og påkoblet sentrum. Tiltak som aktiviserer byrommene bør undersøkes. Eksempelvis kan en se til andre byer som har bakgårdsprogrammer.

4. Bygulv

Hele sentrum har et veldig lappete bygulv av asfalt. Bygulvet bør oppgraderes slik at aksene fremstår i en standard som en sentrumskjerne fortjener

Fase 3

1. Regulering av hele kvartaler

Begge arkitektbyråene foreslår innfillbygg for å bedre sentrumsstrukturen og styrke lesbarhetene i aksene. Juryen anbefaler at krav om regulering av hele kvartaler blir en prioritet slik at vi får bedre fellesløsninger og en mer forent utvikling. Dette er også en skånsom og estetisk måte å tilrettelegge for vekst og fortetting i sentrumskjernen på.

2. Overgang jernbanesporet

Ikke overraskende pekes jernbanen på som en barriere i sentrum. For å skape en bedre forbindelse til fjorden er det ønskelig at tilgjengeligheten for myke trafikanter bedres ved å utarbeide flere overganger over jernbanesporet. SLA og White er enige om hvor disse overgangene bør være.

3. Kulturhus

For å styrke det revitaliserte byrommet Rådhusplassen, foreslår begge arkitektene å lage et kulturhus på dagens rådhusparkering. Parkeringen er i dag allerede regulert til offentlig bygg – administrativt bygg. Hvis det er politisk enighet om nytt kulturhus, bør denne plasseringen vurderes i ny kommunedelplan for byutvikling.

4. Egen stilling i kommunen

Juryen anbefaler at det tilsettes en egen stilling i kommunen, eksempelvis en kommunearkitekt, for å jobbe med oppfølging og realisering av disse foreslåtte tiltak, realisering av andre relevante tiltak i mulighetsstudiene, ny kommunedelplan for byutvikling. Denne stillingen bør også ha ansvar for å ha tett og god dialog med relevante næringsaktører gjennom blant annet et byforum (se ovenfor).